10. Юр’єва К. Зміст і шляхи формування полікультурної компетентності педагогів // Управління школою. – 2004. – №33. – С. 10-11.

УДК 371.134:81’243 **С.Б. Черепанова**

НЕОБХІДНІСТЬ ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ У СТУДЕНТІВ

У статті розглядається питання необхідності навчання іноземної мови у тісному зв’язку з відповідною національною культурою. Міжкультурна іншомовна компетенція як комунікативна мета навчання іноземної мови студентів передбачає оволодіння широким спектром знань соціокультурного плану.

The question of necessity of teaching students foreign language in close connection with corresponding national culture is touched upon in the article. Intercultural foreign competence as a communicative goal of teaching foreign language supposes mastering wide spectrum of sociocultural knowledge.

На сучасному етапі розвитку нашого суспільства значущість вивчення іноземної мови зростає, загострюється потреба в оволодінні іноземною мовою як засобом спілкування.

Нові політичні, соціально-економічні та культурні реалії в Україні і в усьому світі, вплив технічних досягнень суспільства на розвиток мови вимагають розширення знань сучасного студента. Тобто окрім оволодіння необхідним обсягом знань при вивченні мови, випускнику ВНЗ необхідно володіти сучасними ціннісними орієнтирами, бути готовим до міжособистісного та міжкультурного співробітництва як у межах своєї країни, так і на міжнародному рівні.

Метою даної публікації є розгляд питання необхідності навчання іноземної мови у тісному зв’язку з національною культурою країни, мова якої вивчається.

Усе більше виникає потреба навчати не тільки мови, але і культури країни, мова якої вивчається. Використання лінгвокраїнознавчого аспекту допомагає формуванню мотивації навчання, що в умовах навчання надзвичайно важливо, тому що саме іншомовне спілкування не підкріплене мовним середовищем. Найважливішим мотиваційним стимулом вивчення іноземної мови є бажання до збагачення свого загального кругозору.

Проблема навчання іноземної мови у тісному зв'язку з відповідною національною культурою має свою історію. Серед перших, хто підійшов до розуміння знання фактів культури народу-носія мови, що вивчається, як до необхідної умови відповідного володіння мовою, був Р.Ладо [7].

В основі сучасного соціального замовлення в галузі освіти, як середньої так і вищої, лежить необхідність формування особистості, здатної до міжкультурного спілкування. Вирішення цієї проблеми можливе за умови формування у студентів соціокультурної компетенції.

Володіння студентами соціокультурною та соціолінгвістичною компетенцією у практичній діяльності та повсякденному житті сприяє досягненню взаєморозуміння у процесі усного та письмового спілкування з носіями мови, що вивчається, встановленню в доступних межах міжособистісних та міжкультурних контактів; усвідомленню місця та ролі рідної мови та іноземної мови, що вивчається в світі; залученню до культурних цінностей країни, мова якої вивчається; усвідомленню себе громадянином своєї країни та світу. Саме тому дана проблема є предметом уваги багатьох вітчизняних та закордонних учених (Рудакова Л.П., Пасов Е.І., Томахін Г.Д., Мільруд Р.П)[1;3; 4; 6].

Для полікультурного виховання необхідне знайомство з такими темами, як „Національний характер та національні стереотипи", „Особливості спілкування, зумовлені культурою", „Етикет спілкування представників різних культур", „Національні реалії."

Реалії – назва властива лише визначеним націям і народам. Предметом реалій є матеріальна культура, факти історії, імена національних героїв, міфологічних істот.

Соціокультурна компетенція охоплює такі знання та вміння соціокультурного контексту спілкування, як знання культурних особливостей носіїв мови, їх звичок, традицій; знання норм поведінки та етикету, включаючи способи вербального та невербального контакту; знання соціокультурного портрету країни.

У реаліях найбільш наочно виявляється близькість між мовою і культурою: поява нових реалій у матеріальному і духовному житті суспільства веде до виникнення реалій і в мові. Характерною відмінністю реалій від інших слів мови є характер їх предметного змісту, тобто тісний зв'язок реалій предмета, явища з національним, з одного боку, і історичним відрізком часу – з іншого. Реаліям властивий національний та історичний колорит.

Порівнюючи мови та культури, можна виділити наступне:

1. Реалія властива лише одному мовному колективу, а в іншому вона відсутня: англійське – pub – шинок, кав'ярня / українського аналога не має.
2. Реалія присутня в обох мовних середовищах, але в одному з них вона має додаткове значення: американське clover leaf – лист конюшини: автодорожнє перетинання з розв'язкою у вигляді листа конюшини / українське – лист конюшини.
3. У різних суспільствах подібні реалії розрізняються відтінками свого значення: black cat – ознака удачі, несподіваного щастя у американців, в українців навпаки – це ознака невдачі.

Стилі спілкування в українців та американців різні. Американці не люблять давати поради, керуючись прислів'ям : „Не давай ані поради, ані солі, доки не попросять". Саме тому своєму українському другу ви б сказали : „Тобі потрібно...", „Ти повинен...", а якщо ви надаєте пораду американцю, слід почати словами „На твоєму місці я б ..."

Чому одні й ті самі словосполучення викликають різні асоціації у представників різних культур? Наприклад, сполучення „чорний кіт", означає одне й те саме – домашню тварину чорного кольору. Але, як зазначалося вище, відповідно до прикмети, в нашій культурі „чорний кіт" приносить невдачу, нещастя і має негативне значення. Тоді як в англомовній культурі „чорний кіт" – ознака удачі, несподіваного щастя, і саме тому на картках з написом „Good luck" сидять саме чорні коти.

Чи знають наші студенти як користуватися метро в США? Що необхідно для того, щоб відкрити рахунок? Як винайняти квартиру або кімнату у великому американському місті? Де і які чайові необхідно давати в Америці? Як замовити номер у готелі? Наші студенти часто дуже багато знають про культуру англомовних країн. Але водночас вони зазвичай абсолютно неосвічені в більш простих, але більш життєво важливих питаннях повсякденної поведінки

Як користуватися суспільним транспортом або як заплатити за проїзд у автобусі. Як вести беседу. Так, наприклад, у північних культурах нормальна бесіда ведеться на відстані простягнутої руки між співрозмовниками. В південних культурах відстань між співрозмовниками набагато менша. Тому якщо, наприклад, представник однієї культури спілкується з представником іншої, то підсвідомо, житель півдня намагатиметься підійти ближче до співрозмовника. Мешканець же півночі, у свою чергу, підсвідомо намагатиметься збільшити відстань. Як наслідок, один з них вважатиме співрозмовника зарозумілим, а інший нав'язливим. В результаті виникає непорозуміння [5: 19].

Вивчаючи мову, слід намагатися зрозуміти не лише саму мову, але й культуру людей, з якими ви спілкуєтесь.

Не можна не вступати в світську бесіду, коли ви вперше зустрічаєтесь з ким-небудь. Якщо ви не приймаєте участі в цьому важливому обміні люб'язностями, вас вважатимуть

грубим та недружнім, – ось чому слід володіти основними навичками. Така розмова не має суттєвого значення сама по собі, але в той же час її мета – „розтопити кригу” – полегшити подальшу бесіду з тим, кого ви щойно зустріли, узнати людину, хоча не слід одразу ставити особистих питань.

При спілкуванні після робочого дня, коли люди бажають відпочити, обговорення чогось серйозного за звичай не заохочується. Слід уникати таких тем, як гроші, ціни, погані новини, релігія, політика,

Особливо обережним слід бути з жартами, оскільки гумор у різних культурах суттєво відрізняється. Можна образити людину, навіть не зрозумівши цього. У кожної людини своє уявлення про добрий та поганий смак, тому коли ви хочете пожартувати, не знаючи, як ваш жарт буде сприйнятий, ви ризикуєте, оскільки люди можуть засміятися тільки із ввічливості.

Велике значення при навчанні іноземної мови студентів відіграють автентичні матеріали. Це можуть бути рекламні проспекти готелів, ресторанів, проїзні квитки на метро, залізничні та авіа квитки, мапи метро, меню ресторанів, театральні програми та ін. Автентичні тексти, на відміну від навчальних, спрямовані на навчання якоїсь граматичної або лексичної теми і призначені для передачі інформації, розраховані на читача, який має той самий рівень мовної компетенції що й автор і, тим самим, викликають зацікавленість тих, хто навчається. Такі тексти можуть бути використані для опрацювання письмового розуміння тексту, вивчення лексики, прийомів опису та подання матеріалу, особливостей стилю подібних документів, поповнення фонової культурно-історичної інформації, а також для розвитку навичок усного та писемного мовлення.

Перспективним напрямком у формуванні соціокультурної компетенції студентів є спрямованість на надбання свідомої комунікативної поведінки. Студент, у якого буде розвинена така свідомість, матиме здатність сприймати як саму мову, що вивчається, так і екстралінгвістичну реальність під час спілкування мовою у манері подібній до носіїв мови.

Навчання комунікації іноземною мовою потребує навчання комунікативного етикету та етикету поведінки. Оволодіння такими нормами етикету є не менш важливими ніж оволодіння структурою мови, що вивчається.

Отже, виходячи з вищезазначеного доходимо висновку, що міжкультурна іншомовна компетенція як комунікативна мета навчання іноземної мови при підготовці фахівців передбачає оволодіння широким спектром знань соціокультурного плану, які забезпечують можливість орієнтуватися у соціокультурних маркерах автентичного мовного середовища, прогнозувати можливі соціокультурні перешкоди в умовах міжкультурного спілкування і способи їх усунення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Рудакова Л.П. Навчання студентів розуміння соціокультурної інформації при читанні англомовної художньої літератури у вищих мовних навчальних закладах: Дис. ... канд. пед.наук – К.,2004 – 255с.
2. Кулибина Н.В. Методика лингвострановедческой работы на художественным текстом. – М.: Русский язык, 1987. – 143 с.
3. Мильруд Р.П. Порого ментальности российских и английских студентов при соприкосновении культур // Ин. языки в школе. – 1997. – №3. – С.17-22.
4. Пассов Е.И. Основы коммуникативной методики обучения иноязычному общению. – М.: Русский язык, 1989. – 276 с.
5. Тарнопольський О.Б.,Скляренко Н.К. Стандарти комунікативної поведінки у США. – К.: ”Фірма „ІНКОС”, 2003. – 208с.
6. Томахин Г.Д. Реалии в культуре и языке // Иностранные языки в школе. – 1981 – №1. – С. 64-69.
7. Lado R. Linguistics Across Cultures: Applied Linguistics for Language Teacher. Ann Arbor (MI): University of Michigan Press, 1957.